

Mirnicz Zsuzsanna–Heincz Orsolya

Az Elérhetetlen keresése

A korai sérülések jelentősége
Csáth Géza pszichobiográfiájában

Az elemzés célja Csáth Géza élettörténetének legfontosabb pszichológiai momentumait rendszerbe foglalni, kiemelve azokat a fontosabb motívumokat, amelyek életének alakulását meghatározták. Noha dinamikus szemléletű feldolgozásról van szó, a családterápiás elméletek szempontjai is megjelennek, s nem elsősorban a pszichoanalitikus gondolatkörből kiinduló következtetések, hanem rendszerszemléletű és klinikai pszichológiai megfontolások hangsúlyozódnak.

Csáth Géza koraszülöttként, hét hónapra születik, s mivel az édesanya a szülésnél mellhártyagyulladásra kap, a korai fontos kötődési időszakot dajkával tölti. *„Születésemkor anyám mellhártyalobot kapott.”* *„Ezért születtem én 7 hónapra, és ezért kellett dajkától szopnom.”* Édesapja folyamatos anyagi gondokkal küzdő ügyvéd. A házassággal kapcsolatos adatok arra engednek következtetni, hogy a szülőket valódi érzelmi kötelék fűzte össze.

A korai anya-gyermek kapcsolat problematikusságát fokozza, hogy nyolc év alatt három testvére születik az anya ismétlődő betegségei mellett is. Decsy Etelka szívbetegsége régtől tudott, de küzd ellene: noha többször is kórházi kezelésre és ágyynyugalomra szorul, az egészséges időszakokban kirándul, zenél. Ő a legelső, aki a zene szeretetét érzékelteti a gyermek Józsikával. Két kisebb gyermekét már szoptatja.

Az anyáról Csáthnak a halál kivételével gyakorlatilag nincs emléke. Nyolcéves, amikor elveszíti, amit szenvtelenséggel él meg és dokumentarista naturalizmussal érzékeltet. Egy füzet mintáját idézi vissza arról az estéről. *„Halála előtti este odahívott mindhármunkat az ágyához, és bágyadtan, de szenvedélyesen megcsókolt mindenikünket, kétszer is. Emlékszem, hogy teljesen közömbös voltam.”*

A trauma tényszerű „beégetődése” az érzelmi feldolgozás teljes hiányára utal, ekkortól kezdődik Csáth életében a „kívülálló” ézelemmentes nézőpontjának felvétele.

Az apa másfél évig gyászolja gyermekeivel együtt feleségét, napi rendszerességgel járnak a temetőbe. Ezután, deklaráltan a gyermekek érdekében, új asszonyt hoz a házhoz, akit ünnepélyes körülmények között fogad. A *Mostoha* című Kosztolányi-mű tervezetéből érzékelhető, hogy a gyermekek nem fogadják el őt, a kölcsönös alkalmazkodási törekvések ellenére. A próbálkozások kudarcát jól érzékelteti, hogy az új anya a „kapott” gyermekeket nem érzi magáénak, két és fél év leforgása alatt újabb két gyermeket szül a családba, s ezzel biztosítja anyai pozíciójának szilárdságát.

Csáth szorongó gyermek és iskolás egy teljesítményorientált, ambiciózus, művészetkedvelő és betegségtől féltő családban. Gyermekeiket elsősorban

öccse, Dezső, és barátja, Kosztolányi, valamint a rokon Decsy fiúk társaságában tölti. Gyermekkori naplói nem annyira kapcsolatait, mint inkább művészszeretét, iskolai törekvéseit, bimbózó szerelmeit hangsúlyozzák. Érzelmi szálak is elsődlegesen ezekhez a területekhez fűzik.

Feljegyzésekből arra lehet következtetni, hogy édesapja szigorú kontrollt gyakorol, nemritkán indulatos is. A nagy családban ez részben szükség-szerű; a szoros kontaktus valószínűsége ellen szól, hogy az apát nem, vagy alig említi a gyermekkori naplói-ban. Ebben az időszakban Csáthnak pótanya-figurája van, akiről csak huszonvalahány évvel később, ám nagy szeretettel emlékezik meg: az apai nagyanyja.

A család életvitele a polgári családokéhoz hasonlóan, igényes. A teljes családot, főként férfitagjait, intellektuális-művészi beállítódás jellemzi, ez az érzelmkifejezés csaknem egyedüli tere (mind Csáth, mind öccse visszaemlékezései alapján).

A Brenner családban három jól körvonalazható téma ábrázolódik, amely a napló- és levéljegyzeteken gyakorlatilag végigvonul: mindennek-előtt a betegség – egészség. A család nagy hangsúlyt helyez a fizikai egészségben való megmaradásra, a betegségek kivédésére, ami a XX. század elején haladónak számít. A családi gondoskodás elsődleges megnyilvánulása – a nagyanya és a mostoha részéről – az etetés, gondoskodó táplálás, így a levél- és naplójegyzetekben visszaköszönő téma – elsősorban az egyetemi évek alatt – a tárgyak és táplálék adásával való gondoskodás. Amellett is, hogy a korabeli szociokulturális hatások ebben közrejátszhattak, szükséges itt is megemlítenünk az orális öröm motívumát. Harma-

dik motívum a művészetkedvelés és a művészet aktív művelése, amely a családban közös tevékenységet is jelent, mint említettük, az érzelmkifejezés elfogadott „helye” és „ideje”.

Összegezve az apai és anyai hatásokat, Csáth gyermekkorából az anya reális emléke – és vele kapcsolatban, a pozitív emlékek – hiányoznak. A múltból elsősorban a tüdővéasztól való félelem és a naturalisztikus egyszerűséggel megélt halál kap hangsúlyt. A szeretet elsődleges tárgya szorososan összefonódik az egzisztenciális szorongás képzetével. Az érzelmi és biztonságihiány, a valódi szeretet lehetősége ebben a kontextusban elveszítettnek látszik.

Érzékelhető az anya iránti rejtett büntudat számos momentuma.

A fiatal Csáth egyik novellájában (*Találkoztam anyámmal*) az anya a születéskor hal meg, tehát közvetlen módon a gyermekének létezése öli őt meg. Itt még erős érzelmgazdagságról, szeretetvágyról tanúskodnak az író sorai. Serdülőként érzésvilágában megjelenik a hála, az anyához való fohászkodás nehéz helyzetben, hogy aztán, a morfinista időszakban teljesen eltűnjön a korai életkorra való emlékezés. Utolsó éveiben idézi fel Csáth újra édesanyját, ígérve: az ő halála napjára talán abbahagyja a szerhasználatot. Ez végül nem következik be.

Az elhagyó, azaz meghaló anya felé irányuló agresszív fantáziák a fiatal felnőtt kori novellákban mindinkább helyet kapnak. Az *Anyagyilkosság* – amelynek idején az író valószínűleg már ismerte az analitikus tanokat – teszi híressé az írot. E novellában a főhős fiúk már direkt módon okozzák az író által megformált, közömbös édesanya halálát, teszik ezt ugyanazzal a szenttelenséggel, ahogyan ő maga végignézte az anya halálát.

A dráma sokatmondó – végső soron előrevetíti Csáth történetének végkifejletét is, amiről később szólunk. A szeretetében megcsalt gyermek kegyetlenségének lehetünk tanúi. A novella érdekessége, hogy a gyermekek hidegvérű agressziója miatt az olvasó jeges döbbenetet, szorongást, nyugtalanságot érez – szinte a gyermekek helyett, mintha ő maga lenne az érzelmileg kiürült gyermekek „terapeutája”.

Az elszenvedett gyermekkori trauma tehát az *Anyagyilkosságban* passzív átélésből aktív cselekvésbe fordul: a szereplők tevőlegesen, és nem csak fantáziában ölik meg anyjukat, ily módon megismételvén Csáth életének traumatikus gyermekkori motívumát. Ez is egy feldolgozási kísérlet, a trauma ismétlési kényszerétől motiváltan. A novellában már erősen érződik a nő iránti súlyos ambivalencia. A gyermekek szadizmusa a szerző más novelláinak is tárgya (pl. *A kis Emma*), ezekben hasonló szenvtelen-séggel ír.

(„Kifogyhatatlanul érdekelte őket a fájdalom misztériuma. Nemegyszer megkínózták egymást is.” „Ahogyan lehúzták magukhoz a leányt, csókolták, harapták, ölelték... ütni kezdték, csipkedték, leszorították, hengergették és megkínózták...” – Anyagyilkosság)

Vajon ki lehet ez a szadista, kegyetlen gyermek? A válasz egyszerű és egyértelmű.

Vajon Csáth apaképe alkalmas-e rá, hogy a terhelő anyai hatásokat elensúlyozza? Az apa kontrolláló, érzelmi szempontból távolságtartó ember, ugyanakkor rendkívül érzékeny – írja róla maga Csáth egyik levelében. Apa és fia művészeti érdeklődésükben találkozik, egyéb tekintetben az apa érzelmi szempontból teljesítmény-

orientált, ambiciózus és elfoglalt emberként jelenik meg a naplókban, aki a gyermekek nevelését nem érzi feladatának, általában visszafogott, s ugyanakkor szigorúan (például étel- és szeretetmegvonással – ez a kettősség is sokatmondó!) büntet. Támogató szeretete ismét az adásban nyilvánul meg (például pénzadomány), ugyanakkor elvár, követel a fiától. Csáth utolsó éveiben, a szerfűgges hatására véglegesen eltávolodnak egymástól.

A gyermek Csáth romantikus szerelmeitől a felnőttkori szexualitás felé haladva, éles hangsúlyváltás érzékelhető a naplók és levelek belső világában. Az egyetemi évek alatt, és elsősorban ezek után, a nőekkel való kapcsolata egyértelműen szexcentrikus kezd lenni. A nő nem más jelentenek a fiatal orvosnak, mint élvezetet, amelyre mértéktelen mennyiségben vágyakozik, és amelyhez kényszerűen, napi rendszerességgel nyúl. Nem ő választja a szexualitást, hanem ösztönei sodorják, szorongásaitól és bizonytalanságaitól, de akár minimálisan rossz közérzetétől is a nők mentesítik. Válogatás nélkül közösül szobalányokkal és úriasszonyokkal, férjes nőekkel és szűzlányokkal, egyfajta „vadászatként” értelmezi a szexet. A maguk realitásában azonban a nőket – valójában nem ismeri. Finom megnyilvánulásaik mellett meglepő érzéketlenséggel halad el, elmarasztalóan minősíti szeretőinek nagy részét, és a nők az orvosi szobában is tárgyasulnak általa mint „testek”. (Emlékezzünk: az anya sem volt más, mint egy beteg test!)

A nők hódítása fontos az életében, és ugyanakkor devalvál is, olyan enerósítés, amely nélkül nem tud élni. (Az általa is ismert Casanova történetével sok közös vonást találunk.) A háborús időszakban és új helyzetek-

ben a nők az elementáris kontaktus-szükségletet elégítik ki: a védelmet az egzisztenciális szorongás ellen, a valahová tartozás és a tükröződés vágyát. A nőket gyakran birtokolni vágyakozik, és az önmagában is tapasztalt hiányokat, negatívumokat rájuk vetíti ki (kéjsóvárság, hűtlenség). Mindezen túl izgalmat, veszélyt is keres bennük. Összességében, a nőekkel való viszonyt erősen átstínezi a szorongás, és e területen csapódnak le a mély, forrásuk tekintetében ismeretlen indulatok.

Csáth Géza első szenvedélye nem a morfin, hanem a szex – majd ebbe a képbe lépnek be a szerek. A nők iránti személytelen, ugyanakkor önerősítő és teljesítményorientált viszonyulása törvényszerűen éretlen és átmeneti kapcsolatokkal jár, tartós együttélésnél pedig csak problémákon alapuló és problémaelfedő, kodependens kapcsolatok kialakítására ad lehetőséget. Sorsa ekkortól törvényszerűen halad a későbbi irány felé.

A nőkhöz való viszony kifejezi az író rendkívüli narcizmusát és morális korlátainak hiányát a hűtlenség és a partnerválasztás vonatkozásában.

„Hasonlíthatatlan élvezetek közt, de minden lelki vonatkozás nélkül közösültem ebben az időben.”

„Valósággal lenyűgözte erőm és Istennek nevezett.”

„Sikerrel és teljes kéjérzéssel coitáltam Szidit és Olgát.”

„Az első napokban arra vetemedett, hogy nem volt elragadtatva tőlem – mégis meglőttem.”

„A kis lányt, egy 11 éves édes kis buja lányt szerettem volna összecsofolni...” „...mamája óhajt ez irányban velem összeköttetést létesíteni, lemondtam róla.”

„Összesen 10 nőt lőttem meg, ha beszámítjuk G.-nét, aki csak ezután jön.”

A második szenvedélye a morfinizmus, amely becslések szerint élete kilenc évét öleli fel. Az első morfin-adagot a tüdővészttől való félelem – itt ismét az anyamotívum köszön vissza – miatt adja be magának. *(„Egy kis jobb oldali apacitis...” „Tehát mégis elért az, amitől a legjobban rettegettem.” „Tizenkettőkor vettem be az első brómadagot, kettőkor a másodikat... és este, a gyönyörű tavaszi nap sugaraiban fecskendeztem be... a 0,02 M-et.”)* Kezdetben a szer az élvezetek fokozására szolgál, maga a nagybetűs Élet öröméhez vezető fő eszköz – egészen a függőség rövid idő alatt beköszöntő állapotáig. Ezután váltás következik: folyamatos a küzdelem a szerhatás ellen, háttérbe szorul az extázis, és nő a szenvedés. Valódi elvonókúrára kevés törekvést tapasztalhatunk, és amiben főleg a származási családja támogatja – felesége, Olga már szerfüggőként ismeri meg, és tud szenvedélyéről. A kisszámú leírásban a nő „gyógyszerként” említi a morfint. A fokozatosan kialakuló paranooid tünetek hatására esetenként kettőjük kapcsolata is megterhelődik; Olga ugyanakkor mégis segít férjének droghoz jutni – ez is a levelekből derül ki. Összességében Olga a szerfüggést (adatok és szemtanúk szerint) is inkább túri, mintsem lépéseket tenne annak megszüntetésére.

Csáth számára a szer jelentése mindemellett sokrétű lehet. Bálványozott és rettegett tárgy, amely csak az M és P titokzatos kezdőbetűk által szerepel a naplóban. A saját kémiai rendszerébe való drámai beavatkozás az orvosban az onnipotencia illúzióját ébresztheti. *(„Egy nap alatt élni ötezer évet, ami egy év alatt körülbelül kétmillió évet jelent.”)*

A morfin kilépés a világból az ösztönök szintjén – különösen a há-

borús helyzetekben generálódott, egzisztenciális szorongás helyzetében. Kifejezi a szerző azt is, hogy maga a szer miniatűr öngyilkosság, amelynek lehetőségét a maga részéről, végső soron elfogadja, és bátor döntésként jelöli meg. („Az öngyilkosság a legpregnansabb élés, életkívánás. A legizóbb, legmohóbb élet.”)

A morfin olyan szimbolikus tárgy számára, amely iránt megnyilvánul a más tárgyakhoz való ambivalens viszonya is (szereti és gyűlöli). Megfogalmazhatatlan hiány munkál benne, amelyre a szer pótolhatatlan gyógyír, s amelynek mibenlétét neki magának nem volt lehetősége megfejteni.

A szerfűggésre – ma már tudjuk – sajtósági kapcsolati minta jellemző, amely mintegy fokozza a probléma súlyosságát az érintett családokban. Nincs ez másként Olga és Csáth esetében sem. Olga elsődleges vonzereje kezdetben a szexualitás. Ő is test, kontrollálni és birtokolni vágyott, szenvedélyesen szeretett nő. Mindenben kiszolgálja férje vágyait, rendelkezésére áll féktelen szexuális étvágyának, túri okításait, utasításait, minősítéseit. Egy szenvedélytörténet kelléke és része. A házasság szélsőségek közt hullámszik, élvezetek, manipulációk, játszmák színtere. A kapcsolatban mindenkor központi szerepbe kerül a kontroll: Csáth neveli és birtokolni akarja nejét, ragaszkodik tisztaságának képzetéhez, kései időszakában még saját rokonainak is tiltja a vele való illetlen kontaktust. Mindeközben ő maga rejtetten retteg a szeparációtól. Folyamatos féltékenységekben él, esetenként nyomoztat a felesége után.

„Feleségét mások előtt Sonkának nevezte.”

„Mihelyt azt látnám, hogy O. csak anyagi vagy erkölcsi okokból, vagy

csak a kettő révén hú hozzám, mindjárt elhagynám.”

„Bámulatosan sikerült őt kianalizálnom. Minden kis apró ravaszkodását, fogását megmagyarázom neki.”

„Olga nem hitvesem, hanem nőcském, nőstényem.”

„Ha nem viselkedett jól, ennek mindig magam voltam az oka, mert engedtem, nem ütöttem nyakon...”

„Sokszor gondolkodtam, miért nem fog e nőn a művelés...”

„Megtiltom, hogy feleségemet ily bizalmas módon üdvözdöl... legfeljebb tiszteletteljes kézcsókod küldheted...”

„Folyton izgatott, pusztított, hogy visszaessem... Már úgy jött hozzám, hogy holttestemen tovább lép...”

„A férfi mindig jót feltételez a nőről, és későn veszi észre, hogy bestia kezébe került.”

Felmerülhet a kérdés: mégis mi tartja vissza a mártír Olgát attól, hogy férjét a szerfűggés megszűntetése felé terelje, vagy a házasságból esetlegesen kilépjen? A válasz a családterápiás szakirodalomban lelhető fel. Ahogyan Csáth a szertől, úgy Olga a mártírszerep általi dicsőségtől, azaz a szerfűggőtől függ. A két szerep negatív értelemben erősíti egymást, és a kapcsolat ettől spirálhatásban halad a lecsúszás irányába. Ennek mechanizmusa, hogy a szer hatására generálódó indulatokra és más rossz érzésekre (harag, büntudat, elvonási tünetek) nem magában a kapcsolatban, hanem a harmadik szereplő, a szer formájában van jelen a gyógyír. A mártírszerep, hasonlóképpen, „fájdalomcsillapító” hatással bír az érintettre. Az örvény pedig mindeközben egyre mélyül.

A szakirodalomban e kapcsolati mintát leghívebben Eric Berne munkái mutatják be. A szerfűggés kései

időszakában – racionálisan meg nem érthető módon – a függő és paranoid Csáth, valamint felesége, a mindent elviselő Olga gyermeket vállal: újabb megmentési fantázia és kísérlet. Itt köszönt be a teljes kudarccsal: két éretlen, szeretethiányos gyermeknek születik gyermeke – nekik pedig esélyük sincs rá, hogy kiemelkedjenek saját egocentrizmusuk csapdájából. Az író, rövid boldogság után, továbbra is a szer rabja, Olga pedig továbbra is a kapcsolatuk börtönében él. Csáth levelezésében lánya, Brenner Olga esztétikai élmény marad, nem pedig valódi kislány-személy, aki miatt felelősségvállalásra volna szükség. Olga továbbra sem tesz lépéseket a kezelés érdekében – ebben az időszakban is csak a rokonság próbálja kisegíteni Csáthot a problémából. A kódependencia egyértelmű esetét látjuk tehát Csáth és Olga házasságában – és ennek a patológiás rendszernek a szer mint megfogalmazhatatlan hiányt kifejező, alakatlan anyag a szerves része.

Csáthnak voltak próbálkozásai a megküzdésre és a megtisztulásra: ilyen volt az elaboratív élményfeldolgozást lehetővé tevő szépirodalom és a pszichoanalitikus érdeklődése. Utóbbi korszerű műveltséget adott a század elején. Csáth önmagát analitikusnak tartja, mások azonban őt nem, noha abban az időszakban Ferenczinék szüksége lett volna tanítványokra. Az analitikus tanokban feltehetően a világ megértésének lehetőségét, de nem kevésbé saját életmódjának igazolását látta. Ezzel együtt kiváló álomelemzések, analitikus szemléletű irodalmi alkotások származnak tőle.

A pszichiátriától való eltávolodást nyilvánvalóan befolyásolták nála szexuális kényszerei és a személyiségéből fakadó egyéb negatívumok. Vállalkozá-

sa azon a ponton mond csődöt, hogy a gyógyítást öngyógyításra próbálja használni – csakúgy, ahogyan a fürdőorvos szerepét is saját szexuális vágyainak zabolátlan kiélése jellemzi. S noha saját sérülése nyilvánvalóan motiválta abban, hogy gyógyító legyen, és a pszichiátria választásában is saját élettörténete befolyásolta – végül lecsúszott, vidéki orvossá vált, betegeinek okkal és ok nélkül is morfint kínálgatva. („Az élet hercege úgy nézett ki, mint egy kasznár.” „A környezetétől véres verekedéssel csikarta ki a mérget.”)

Másik lehetősége az írás volt. („Az írás pedig gyönyört ad és kenyeret.”)

Egy belső tér, ahol rendkívül őszinte, esetenként lírai sorokat is megfogalmazott. Itt a legérzelmesebb és a legagresszívebb is, minden sorában ő maga bújik meg, s ugyanakkor elrejt magát. Véres játékot játszik az ösztönökkel – nem érzékelvén az általa leírt gyilkossági fantáziák súlyos realitásának lehetőségét. S míg a háborús levelekben az írás még katartikus hatással bír számára, utolsó éveiben már nem tud alkotni, a konstruktív megküzdés a szereknek adja át a helyét. Az írás nyújtja számára egyébként a gyermekkori családdal való kapcsolatot, és önigazoló funkcióval is bír: nyilvántartást vezet pénzről, szexről, morfinról. Kívülállást ad a traumatikus eseményekhez képest, amely sokszor előnyös; mégis emlékezzünk: a kívülállás első momentumában életében az alaptraumájához kapcsolódik.

Az írás öröm, gyönyör a számára, s ugyanakkor fél is tőle, fél magát elárulni azon a belső téren kívül, ahová érzelmeit rejt. Sérültsége rejtett marad, álöltözetben, fantáziákban kerül az olvasó elé. („Az az érzés gátol, hogy mások éppolyan tisztán olvasnak benne, mint én az írók írásaiban, én, a pszichoanalitikus.”)

Mit keres tehát Csáth Géza? Nőkben, szexben, irodalomban, analitikus gondolatrendszerben?

Valami belső erőt. Talán „mindent elviselő”, kielégítő, megnyugtató, onnipotens, örömadó nőt/anyát. Az analitikus gondolatrendszerben ezt így látni. Magam azonban ennél egy lépéssel tovább merészkedem. Talán egy felemelő Erőt, amely vagy aki megmenti a világ bajától és a halál tapasztalásától, az anyagi létől; aki felülemeli az ösztönöknek való kiszolgáltatottságán – ezt sugallná Csáth esetében egy meglehetősen adekvát megközelítés, az egzisztenciális szempontokra kiemelt figyelmet fordító transzperszonális pszichológia.

Csáth félemler, aki önmaga kiegyesülését keresi. Feltétel nélküli, megnyugtató, zsigerig ható szeretetet. Tükörzödést valaki másban, aki megerősíthetné és kiegyesíthetné őt. A kodependens kapcsolat kudarcos vállalkozásáról, illúziójáról van itt szó. Férfi-nő relációban ez lehetetlen. Olga (és mindenki más) képtelen ezt nyújtani – teherbírása korlátozott, a problémát nem látja át, és saját tagadása, gyengesége által egyre mélyebbre süllyed. Egyre inkább Csáth negatív világképének projekciós felületévé válik. A mártíromságot önként vállalja, sőt, ezen belül választja az anyaságot. A kudarc által generálódó kölcsönös vádaskodások egyre mélyítik a két fél szorongását, és ezáltal magát a függést – ez az egyedüli szorongásoldó lehetőség ebben a kapcsolatban, lévén hogy két félemler együtt nem képes kiegyesülni.

Olga anyává válik. A feleség már nem csodanő többé, nem tud Csáth mindent elviselő anyja lenni, mert valódi anyává válni kényszerül, és saját gyermekéről kell gondoskodnia. Olga megölésének formájában, Csáth

szimbolikusan elköveti eredeti traumájának fantáziált formáját, az anyagyilkosságot.

Az elementáris szeretethiány Csáth egyetlen naplórészletében fejeződik ki, élete utolsó évében, halott testvéreire emlékezvén. Itt már a saját személyével kapcsolatban is kénytelen őszinte lenni, nemcsak írásaiban.

„Szegény kis Ilonka... Amikor az agyérbetegsége közeledett, bújt mindenkihez, akitől egy kis szeretetet kaphatott. Ölelte, csókolta, magához szorította. Így menekültem én O-hoz, Apához, Dezsőhöz.” (1919. 05. 11.)

Csáth Géza önerőből nem tudott megküzdeni traumájával. Az idő távlatából kijelenthetjük: a barátok által kezdeményezett klasszikus freudi pszichoanalízis sem lett volna megoldás számára. A kodependens kapcsolatok és a narcisztikus zavarok kezelésére ma már alkalmazunk módszereket, azonban ezek az ő korában nem voltak ismeretesek. A gyógyulás feltétele lett volna a probléma súlyosságának felismerése és vállalása, a tagadás felszámolása és a kodependens kapcsolat hosszú távú, nehezen elérhető változtatása (például a mai családterápiás módszerekkel). Csáthot segíthette volna a felépülésben a művészet, a gyógyítás és az irodalom – amennyiben nem az ösztönök, hanem az egocentrizmusból való felülemelkedés (transzcendencia) irányára tudott volna rátalálni. Az anyakapcsolatból és a háborús traumatizáltságból fakadó egzisztenciális szorongások kezelése kiemelten a dinamikus és transzperszonális módszerek által lehetséges.

Az írás a halhatatlanság ígérését hordozta az író számára. Szimbolikusan végrendeletében arra kéri barátját, Kosztolányit, örökítse meg az ő történetét. *(„Dezső, átkozott légy, ha min-*

den iratot, amit erre szántam, nem közölsz Desirével, és könyvet nem iratsz vele.”)

Részben sikerrel járt, és ebben túlnőtt önmagán. A szeretettel másokhoz tartozás lehetősége Csáth életében elsősorban a belső térbe, az irodalom átmeneti terébe szorult vissza. Itt mégis kibontakozik benne az olyannyira áhított egységélmény vágyott-elutasított lehetősége – nemcsak az anyával, hanem az emberi

séggel, az embertársakkal szembeni elfogadás, bizalom ígéretében. Ezzel az általa sohasem elért, csak érintett lehetőséggel zárom előadásomat, G. kisasszonytól idézve.

„A Napnak alsó kihűlt részéből indulnak ki a Nap láthatatlan karjai. Az ő millió és millió karjai, végükön fejjel, nem egyebek, mint láthatatlan sugarak összetételei. A mi énünk tehát nem más, mint láthatatlan sugarak összege!”

Felhasznált irodalom

- Dér Z. (szerk.): Csáth Géza levelezése és naplói (1000x ölel Józsi) Életjel, 2007
 Dér Z. (szerk.): Emlékkönyv Csáth Géza születésének századik évfordulójára, Életjel, 1987
 Dér Z., Szajbély M. (szerk.): Fej a pohárban, napló és levelek 1914–1916, Magvető, Budapest, 1997
 Szajbély M. (szerk.): A varázsló halála, Nap Kiadó, Budapest, 2004

E számunk szerzői

Bánki Éva (1966) – író, műfordító, egyetemi oktató, Budapest

Csáth-Brenner Olga/Székely Endréné (1918) – zongoratanár, Budapest

Danics Zoltán (1957) – pszichiáter, pszichoterapeuta, Budapest

Dobai Péter (1944) – író, költő, dramaturg (Budapest)

Elek Szilvia zongora- és csembalóművész, zeneszerző, író, szerkesztő

Elmer István (1952) – író, szerkesztő, Budapest

Harmatta János (1944) – pszichiáter, pszichoterapeuta, pszichoanalitikus, Budapest

Heincz Orsolya egyetemi oktató, klinikai szakpszichológus, Budapest

Kelemen Éva (1956) – zenetörténész, Budapest

Kéner Balázs (1985) – újságíró, Budapest
Kosztolányi Dezső (1885–1936)

Lukáts János (1943) – irodalomtörténész, novellista, Budapest

Mirnicz Zsuzsanna egyetemi oktató, szupervizor, Budapest

Németh István Péter (1960) – könyvtáros, költő, irodalomtörténész, Tapolca

Radnóti Zsuzsa (1938) – dramaturg, Budapest

Sárközi László költő, Budapest

Tüskés Tibor (1930) – irodalomtörténész, Pécs

Vladár Csaba (1962) – képzőművész, Nagykovácsi

Z. Varga Zoltán – (1970) – irodalomtörténész, egyetemi oktató, Budapest

Zalán Tibor (1954) – költő, író, drámaíró, Budapest